

Heta – henkilökohtaisten avustajien työnantajien liitto ry

Lausunto 21.8.2026

Jakelu: STM

VN/22496/2026: Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 113/2025 vp) täydentämisestä

Heta-liitto on yleisesti huolissaan vammaisten palvelujen heikentämisestä niin, että itsenäisen elämän ja osallisuuden toteutuminen heikkenee. On riski, että teknologisia ratkaisuja koskeva sääntely yhdessä muiden lakimuutosten kanssa syventää tätä kehitystä. Teknologiset ratkaisut eivät poista henkilökohtaisen avun tarvetta, eikä niillä voida korvata henkilökohtaista apua. Vammaispoliittisesti tärkeää on nähdä teknologia yhtenä tapana itsenäisen elämän ja osallisuuden mahdollistamiseen, esimerkiksi elämiseen omassa kodissa laitospolitiikan ympäristön sijaan.

Lakiehdotuksia on muokattu täsmällisemmiksi ja niissä on rajattu teknologian käyttöä. Lakikokonaisuus olisi kuitenkin edellyttänyt selkeää vammaisvaikutusten arviointia. Esitykseen liittyy ongelmia esimerkiksi silloin, jos henkilö kieltäytyy teknologiaan perustuvasta palvelusta. Tässä lausunnossa emme lyhyen lausuntoajan vuoksi voi esittää kokonaisvaltaista arviota näistä ehdotuksista.

Lakiin tarvitaan säännös siitä, että asiakkaalla on oikeus kieltäytyä teknologiaan perustuvista palveluista ja että tällöin palvelut tulee toteuttaa muulla tavalla. Perustelujen mukaan asiakkaalla ei ole ehdotonta oikeutta vaatia tiettyä palvelua, vaan hyvinvointialue turvaa asiakkaan palvelut kussakin tilanteessa käytettävissä olevien voimavarojensa puitteissa. Todennäköisesti tämä perustelujen kohta tulkitaan käytännössä niin, että jos asiakas ei halua teknologista ratkaisua, muuta palvelua ei tarjota. Kun huomioidaan teknologioiden kehittyvä luonne ja niihin sisältyvä henkilötietojen poikkeuksellisen laaja ja yksityiselämän ydinalueelle menevä käsittely, on kieltäytymisoikeus perusteltu.

Nyt lausunnoilla olevaa materiaalia ei ole riittävästi käsitelty yhdessä sosiaalihuoltolakiin suunniteltujen asiakasmenettelyä koskevien muutosten kanssa. Asiakasprosessia on tarkoitus keventää ja lisätä lakiin ajatus sosiaalipalvelujen toissijaisuudesta yleisemmän tason neuvontaan ja ohjaukseen nähden. Nyt lausunnoilla olevassa materiaalissa kirjoitetaan, että teknologisten ratkaisujen soveltuvuus asiakkaan palveluihin ja toimenpiteisiin arvioidaan aina osana yksilöllistä palvelutarpeen arviointiprosessia. Kuitenkin nyt on juuri tarkoitus keventää asiakasprosessia niin, että mahdollisuudet yksilöllisen arvion saamiseksi heikkenevät. Kyse on monista lakimuutoksista, joiden kokonaisvaikutuksia on hyvin vaikea etukäteen arvioida.

Ehdotuksessa teknologisella ratkaisulla tarkoitetaan asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa käytettäviä sähköisiä laitteita, ohjelmistoja, palveluita ja järjestelmiä. Tämä määritelmä vaikuttaa vielä liian epätäsmälliseltä. Se voisi noin muotoiltuna kattaa esimerkiksi henkilöstön käyttämät puhelimet, silloin kun niitä käytetään palvelujen toteuttamiseen. Olennaiselta tämän määritelmän kehittämisessä olisi todennäköisesti se asetelma, onko asiakkaalla ja teknologialla välitön yhteys.

Sääntelyyn tarvitaan kaikkiin tilanteisiin pätevä rajoitus siihen, että ainakaan kuvayhteyttä ei saa avata saniteettitiloihin. Lisäksi perusteluissa tulee korostaa, että kuva- tai ääniyhteyden avaamisesta on ilmoitettava asiakkaalle äänellä tai valolla tai muulla asiakkaalle havaittavalla tavalla selkeästi ennen yhteyden avaamista. On olennaista, että asiakkaalla ja muilla henkilöillä on mahdollisuus jonkin aikaa varautua siihen, että yhteys avataan.

On tärkeää, että teknologisten ratkaisujen käytöstä tehdään muutoksenhakukelpoinen päätös. Päätöksentekovelvollisuus kuitenkin koskisi lakiluonnoksen mukaan vain 47 a-c §:n mukaisia teknologisia ratkaisuja. Koska sosiaalihuollon järjestämisen tulee perustua kirjalliseen päätökseen, on myös 47 §:n perusteella myönnettävästä teknologisesta ratkaisusta saatava päätös. Lain perustelujen mukaan 47 §:n mukainen teknologinen ratkaisu voisi olla asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa käytettävä sähköinen laite, ohjelmisto, palvelu tai järjestelmä. Tällaisia ratkaisuja voivat olla esimerkiksi asiakkaan arjen toimintojen tukemiseen, lääkityksen toteuttamiseen, ympäristön hallintaan, viestintään tai turvallisuuden parantamiseen tarkoitetut tekniset laitteet ja järjestelmät. Tällainen teknologinen ratkaisu on tarve käsitellä palvelupäätöksessä ja 48 d §:n mukaisen päätöksentekomenettelyn tulee kattaa myös tällaiset teknologiat ainakin silloin kun kyse on hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvista palveluista.

Heta-liitto ei kannata tapaa, jolla teknologisia ratkaisuja tuodaan sosiaalipalveluihin säästökeinona. Teknologiaa koskevilla ehdotuksilla tavoitellaan vuositasolla 30 miljoonan euron säästövaikutusta hyvinvointialueiden kustannuksiin. Uuden vammaispalvelulain mukaiset palvelupäätösten päivitykset työllistävät vammaispalveluita ensi vuonna runsaasti. Teknologisia ratkaisuja koskevien lakimuutosten voimaantulo 1.1.2027 alkaen on tähän lisättynä huomattava haaste, ja on perusteltu huoli siitä, pystyvätkö hyvinvointialueet toteuttamaan vammaispalvelut asianmukaisesti näin monien muutosten tapahtuessa samaan aikaan.

Maija Aatelo, puheenjohtaja

Heta - henkilökohtaisten avustajien työnantajien liitto ry